

Jan Vilikovský a staročeská literatura

Jakub Sichálek

Stará literatura, kterou se Jan Vilikovský (1904–1946) především zabýval, je třináctou komnatou i pro absolventy oboru český jazyk a literatura, pro ostatní je to pak pevnina zcela neznámá.

Než J. Vilikovského představím v kontextu oborovém (tj. v souvislostech oboru „dějiny staré české literatury“), vysvětlím nejprve, co sousloví „staročeská literatura“ vlastně znamená.

Jako *staročeskou literaturu* označujeme **českou středověkou literaturu**. Jak přesně tomu ovšem rozumět? V jakém smyslu **česká**, v jakém smyslu **středověká** a v jakém smyslu **literatura**? Právě Vilikovský podal na tuto triádu otázek odpověď, která v tehdejší době působila zcela převratně.

Česká středověká literatura – kontury pojmu

Ptáme-li se na význam sousloví *česká středověká literatura*, začněme jeho prvním slovem. Co tedy rozumět pod přívlastkem *česká*?

J. Vilikovský pojímal dějiny české literatury jako „souhrn písemnictví ve všech spisovných jazycích u nás užívaných“.¹ Důraz na slovesné památky ve **všech** jazycích, kterými se u nás ve středověku psalo, byl v kontextu tehdejšího vymezení předmětu domácích literárních dějin výjimečný! Vilikovský sám podal několik pozoruhodných příspěvků věnovaných vícejazyčnému (multilingválnímu) literárnímu životu ve středověkých českých zemích. Většinu pozornosti pak věnoval především vztahu mezi literaturou psanou latinsky a česky, ovšem v řadě studií a recenzí přihlížel i ke slovesné tvorbě německé, v univerzitních přednáškách pak i k písemnictví staro- a církevněslovanskému.

V jakém smyslu *středověká*?

Do středověku počítal Vilikovský i dobu husitskou a za horní časovou mez českého středověku považoval **konec 15. století**.² To opět nebylo nijak samozřejmé. Vilikovský reagoval na soudobé diskuse o povaze husitství a na dosavadní periodizace českých (literárních) dějin. Postavil se proti pojetí starších literárních historiků (Dobrovským, Jungmannem či Šemberou počínaje, Jakubcem a do jisté míry i A. Novákem konče), kteří zpravidla považovali Husovu českou literární činnost za významný periodizační předěl a fakticky i za začátek nové doby v dějinách české literatury. Vilikovského moderní komparativní pohled, tak rozdílný od (vědomého!) jazykově nacionálního stanoviska jeho předchůdců, vřadil český literární vývoj do širších evropských souvislostí jiných národních (vernakulárních) literatur i jim společné tradice středolatinské a vyvázal jej tak z limitujícího izolacionismu.

Co si představit pod pojmem *literatura*, který etymologicky, tedy svým původem, souvisí se slovy písmeno (*littera*), písmo a vůbec se schopností psát?

J. Vilikovský zdůraznil, že literární díla se ve středověku realizovala živým slovem, přednesem či zpěvem a obecnost je vnímala **sluchem**, nikoli očima; každý zápis takového díla byl proto svébytný a jedinečný. Pojem *literatura*, chceme-li jej vztáhnout ke středověké realitě, se stává obsahově širší a je třeba chápat jej odlišně, než jak mu rozumíme dnes. Vilikovský pojmenoval také další obsahové fazety pojmu literatura v kontextu literárního dění ve středověku: Literární dílo není výrazem básníkovy vidění

¹ Jan Vilikovský: O naše nejstarší legendy. In: *Řád* 7, 1941, s. 200.

² Jan Vilikovský: Rozsah českého literárního středověku. In: *Písemnictví českého středověku* (Praha: Universum 1948), s. 9–12 (původně zveřejněno ve sborníku *O Josefu Pekařovi: Příspěvky k životopisu a dílu*. Praha: Řád – Kuncíř 1937, s. 148–152).

a pojetí světa; středověká literatura má především společenskou funkci a zpravidla postrádá subjektivní prvky, které dnes považujeme při hodnocení literatury za zásadní.³

Namísto bio- a bibliografie: situovanost a přesah

Zhruba půlstoletí po Vilikovského smrti se uvažovalo v Čechách i na Slovensku, časově paralelně, ale nezávisle, o výboru z jeho díla. Pořadatelé došli k závěru, že i po onom půlstoletí je aktuální a důležité prakticky všechno, co Vilikovský napsal. Výbor (nakonec bohužel nerealizovaný) pak naplánovali na několik svazků. To, že i po desetiletích zůstává něčí odborné dílo platné prakticky v plné šíři, je ve vědě spíš výjimečná situace. Nebo jinak řešeno: Ukazuje to zcela jednoznačně, že ačkoli Vilikovského odbornou práci předčasně přetřala smrt, Vilikovského přínos znamená v české vědě o staré literatuře epochu, přelomové údobí. Čím a proč?

Jan Vilikovský vstoupil na půdu literární historie v době tzv. „rozpaků literárního dějepisectví“ (jak krizi literární historiografie pojmenoval František Xaver Šalda /1867–1937/). V r. 1921 (s vrocením 1920) vyšel poslední sešit *Dějiny české literatury* Jaroslava Vlčka, v letech 1929 a 1934 oba díly *Dějiny literatury české* Jana Jakubce. Současně však už ostře vystupovala potřeba kritické revize metod i výsledků těchto syntetických náhledů na české literární dějiny. Jedním z nejpronikavějších kritiků byl právě Jan Vilikovský. V Jakubcových Dějinách čteme pasáže, které na nás dnes působí nechtěně komicky: barevnou symboliku užitou ve staročeské legendě o sv. Kateřině ve scéně mučení světice označil moderní literární historik za „nevkusnou“; výsostně symbolický duchovní závěr skladby pak jako „odpuující“ či „ješitný“; apod.

Realistická generace přelomu 19. a 20. století, ke které J. Jakubec patřil, nahlížela na středověk s kritičností až podezíravou. Reagovala tím na idealistickou fascinaci středověkem, jak ji známe z děl romantiků. Jsem dalek toho, abych jedno nebo druhé odsuzoval, protože obojí optika měla své historické kořeny. Dnes oceňujeme otevřenost a imaginaci, kterou do četby středověkých textů a vnímání středověkého umění romantické vložili; na kritickém realismu si zase vysoce ceníme systematického zpracování látky, které, jak vidíme právě na Jakubcových Dějinách, zůstává cenné svojí materiálovou a bibliografickou důkladností.

Na poli vědy o literatuře byl reakcí na učeneckou necitlivost kritických realistů, kterým chyběl smysl pro estetické hodnoty středověkých textů, zájem o středověkou latinu a latinskou slovesnou kulturu. Ten se u nás začal výrazněji projevoval až koncem 20. letech 20. století s publikacemi právě J. Vilikovského. V té době v Německu, Francii, Anglii i Americe už vyrostl samostatný obor, který dnes označujeme jako *medievalistika*, (někdy se také užívá podoba *medievalistika* – oba názvy souvisejí původně s latinským označením středověku: *medium aevum*). Tak například roku 1926 vychází v Severní Americe časopis *Speculum*, který existuje i v současnosti a který je věnován právě duchovní, myšlenkové a slovesné kultuře středověku. U nás vychází v roce 1931 výbor z české stredo- a novolatinské literatury, který připravil Karel Hrdina – tento výbor byl koncipovaný jako faktický doklad organické spjatosti českého literárního vývoje s kulturou latinského Západu; současně se uvažovalo o rozšíření gymnaziální latinské četby o českolatinské písemnictví.

Právě spojitost středověkých národních literatur (tedy i české) s latinským písemnictvím a nutnost studovat česky psaná slovesná díla na pozadí latinské tradice

³ Srov. např. Jan Vilikovský: Literatura bez spisovatelů? In: *Písemnictví českého středověku* (Praha: Universum 1948), s. 13–25 (původně in *Řád* 2, 1934, s. 122–134); Jan Vilikovský: Poznámky o slohu a hodnocení staročeské poezie. In: *Písemnictví českého středověku* (Praha: Universum 1948), s. 201–219. V této souvislosti zajímavý materiál, zřejmě zápisky Vilikovského přednášek provedené některým z jeho posluchačů, obsahuje karton 1, uložený v Archivu Masarykovy univerzity, fond B 71: Jan Vilikovský (paní Jitce Krylové děkuji za pomoc při práci s fondem).

skvěle doložil svými pracemi zakladatel české literárněvědné medievistiky Jan Vilikovský. Nebyl zcela bez předchůdců a rozhodně mu nechyběli souputníci: Ze současníků, pokud jde o středolatinštinou filologii, bych za jiné jmenoval Antona Blaschku (1892–1970) a tím připomněl i české Němce a badatele vyučující na pražské německé univerzitě; pokud jde o poznání staročeské literatury jako umělecky živé hodnoty, je třeba především zmínit Vilikovského staršího současníka Romana Jakobsona (1896–1982), jednoho z nejvýznamnějších světových badatelů o jazyce a literatuře, k jehož působení u nás existuje naštěstí už početná literatura.⁴

Jan Vilikovský se narodil 15. dubna 1904 v Semechnici na Opočensku, mezi lety 1922–1927 studoval několik oborů: v Praze na tamní Filozofické fakultě Univerzity Karlovy čtyři semestry francouzštinu, latinu a češtinu, poté šest semestrů na nově založené Filozofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě francouzštinu, češtinu a historii. V Praze na Vilikovského zapůsobil především **Václav Tille** (1867–1937), renesanční osobnost, romanista, profesor srovnávacích dějin literatury, folklorista, divadelní i filmový kritik, překladatel, ale také autor řady knih pohádek, které psal pod pseudonymem Václav Říha. Tille přivedl Vilikovského ke studiu středověkých rukopisů a především *exempel*, krátkých příběhů, užívaných například středověkými kazateli k názornému přiblížení nějaké abstraktnější teze (*exempla*, z kterých částečně vyrůstá i novověká pohádka, velmi zajímala právě Tilleho, znalce dějin pohádek a pohádkových motivů).

Vilikovského zájmy však byly širší než „jen“ francouzština, latina, čeština a historie. Připravil kupříkladu také průkopnický a ceněný překlad **keltských** pověstí (*Mabinogi*), který vyšel knižně mnohokrát, naposledy dokonce ještě v r. 1995. Zájem o keltské jazyky vzbudil ve Vilikovském jeho bratislavský profesor **Josef Baudiš** (1883–1933). Z fotografie na nás pohlíží sice méně elegantní tvář, než jakou známe z podobenek právě Tillových, ovšem Baudiš byl nepochybně fascinující osobností. Současníci vzpomínají, že ovládal téměř všechny evropské jazyky, a kromě toho také sanskrt. V Bratislavě působil jako profesor srovnávací jazykovědy a ke studentům se prý choval velmi přátelský a neformálně. Baudiš byl především specialistou na keltské jazyky, literaturu a duchovní kulturu a s Vilikovským ho pojilo víc než jen vztah učitele a žáka. Šlo o setkání dvou talentovaných a vyhraněných osobností, které dělila jedna generace. Snadno přitom najdeme několik zajímavých shod v životních osudech Baudiše a Vilikovského: Velmi **rané** zahájení vědecké kariéry (Baudiš byl odborně činný už po ukončení středoškolských studií; Vilikovský byl ve 29 letech docentem a ve 32 letech mimořádným profesorem dějin české a slovenské literatury); **válečné intermezzo** (Baudišova vědecká dráha byla přerušena 1. světovou válkou; Vilikovského skvěle rozběhnutou akademickou kariéru výrazně zbrzdila 2. světová válka); **budování** oboru na nové univerzitě (Baudiš v Bratislavě, jejíž univerzita byla založena roku 1919; Vilikovský v Brně, kde došlo k založení univerzity sice v témže roce 1919, ale po skončení 2. světové války Vilikovský právě zde, za zcela nových podmínek etabloval literárněvědnou bohemistiku); **odborné** zájmy (mj. studium pověstí, mýtů a *exempel*, latinské středověké literatury i starofrancouzské literatury, jejichž znalcem Baudiš byl); a **předčasná smrt**.

Jakkoli se nám může na první pohled zdát, že Vilikovský byl jako student zájmově spíše rozptýlený (francouzština, latina, čeština, historie, keltština), nebylo tomu tak. Velmi brzy se soustředil, pod vlivem Tillovým a Baudišovým, na zkoumání **literatury středověku**, na její otcovský jazyk – **latinu** –, a na mateřský jazyk (jeden z národních jazyků) – **češtinu**. Taková specializace byla v tehdejší české literární vědě naprosto

⁴ Viz např. Jindřich Toman: *Příběh jednoho moderního projektu: Pražský lingvistický kroužek 1926–1948*. Přeložil Vladimír Petkevič (Praha: Karolinum 2011). Jakobsonův význam pro bádání o české středověké literatuře shrnul Jan Lehár: Co dal Roman Jakobson české medievistice. In: *Slovo a smysl* 2, 2005, č. 4 (dostupné též zde: <http://slovoasmysl.ff.cuni.cz/node/373> [přístup 4. 5. 2017]).

neobvyklá. Vilikovský ji prohloubil paleografickým školením v Římě i studijní cestou po italských a rakouských klášterních knihovnách.

Byl nesmírně čínorodý, pokud šlo o poznání a zprostředkování středověké literatury v obou jejích jazykových větvích, jimiž se zabýval, latinské a české. Připravil množství edic a překladů (knižních i časopiseckých, ze staré češtiny a latiny).⁵ Z jeho dopisů V. Tillemu také například víme, že se Vilikovský v polovině 30. let účastnil sbírání lexikálního materiálu pro slovník středověké latiny v Českých zemích, který proponoval a organizoval Vilikovského starší současník a recenzent jeho prvních vědeckých prací, klasický filolog Bohumil Ryba (1900–1980).⁶ Během 2. světové války Vilikovský připravoval ještě s dalšími odborníky velký výbor ze staročeské literatury (projekt byl realizován až po válce, už bez přímé účasti Vilikovského, který v r. 1946 zemřel).⁷ Po skončení 2. světové války se Vilikovský intenzívně zabýval myšlenkou na ediční zpřístupnění nejstaršího českého překladu bible. (První český překlad celé bible, který vznikl krátce po polovině 14. století, má v evropském kontextu důležité místo; edice tedy byla, jak Vilikovský dobře tušil, jednou z oborových priorit. Nebylo mu však dopřáno práci dokončit. Toto citelné dezideratum vyrovnal, bez přímé souvislosti s Vilikovským, o generaci mladší filolog, bohemista a paleoslavista Vladimír Kyas /1917–1990/, jehož edice vyšla v 6 svazcích, z nichž poslední tři spolupřipravili významnou měrou Kyasovi mladší spolupracovníci a nástupci.)⁸

J. Vilikovský publikoval své nejzásadnější studie v revue **Řád**, na jejichž stránkách se potkával s dalšími výraznými osobnostmi, jimž je věnován dnešní přednáškový cyklus.

V jedné stati, otištěné v **Řádu**, se Vilikovský například pokusil zrekonstruovat knihovnu sestry českého přemyslovského krále Václava II. **Kunhuty**, která byla na začátku 14. století abatýší benediktinského kláštera u Sv. Jiří na Pražském hradě, a osvětlil literární i duchovní prostředí kláštera, kde vzniklo několik významných staročeských i latinských literárních děl. Tento metodologický postup, rekonstrukce knihovny na základě toho, co se z ní dnes dochovalo, a interpretace oněch kodexů, byl pro studium českého středověku novum.⁹ V jiné studii, otištěné původně také v **Řádu**, Vilikovský důmyslně objasnil rozmach a jazykovou i stylovou vyspělost staročeské prózy ve 2. polovině 14. století vlivem tehdejšího kazatelství.¹⁰ Atd. Kolik cenných postřehů a podnětů dalšímu bádání obsahují i jen drobné glosy či poznámky formulované autorem na okraj jiných témat, například v jeho recenzích!

J. Vilikovský se zabýval jak poezií, tak prózou, latinskou, českou (i německou), latinským i českým dramatem; studoval jak literaturu, kterou bychom dnes označili jako „krásnou“ (beletrii), tak i středověké písemnictví „odborné“ (slovníky, rétorické příručky). Jeho přínos byl natolik závažný, že se výrazně otiskl i do syntetických prací připravených jinými: například tzv. akademické dějiny české literatury z r. 1959 obsahují v 1. svazku, věnovaném „české“ literatuře od konce 9. století do 18. století, řadu

⁵ Jen výběrově uvádím: *Próza z doby Karla IV.* (Praha: ELK 1938; 2., změněné vydání Praha: Sfinx 1948). *Staročeská lyrika* (Praha: Melantrich 1940). *Staročeské satiry* (Praha: Vyšehrad 1942). *Legenda o svaté Kateřině* (Praha: Vyšehrad 1946).

⁶ Praha, Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Václav Tille, přijatá korespondence.

⁷ Bohuslav Havránek – Josef Hrabák (eds.): *Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu* (Praha: Nakladatelství Československé akademie věd 1957) – srov. tam s. 824; jak je z poznámky patrné, Vilikovského podíl byl zásadní. Bohuslav Havránek – Josef Hrabák – Jiří Daňhelka a další (eds.): *Výbor z české literatury doby husitské* 1, 2 (Praha: Nakladatelství Československé akademie věd 1963, 1964).

⁸ *Staročeská bible drážďanská a olomoucká*, 1: *Evangelia* (Praha: Academia 1981), 2: *Epištoly, Skutky apoštolů, Apokalypsa* (Praha: Academia, 1985), 3: *Genesis–Esdráš* (Praha: Academia 1988), 4: *Tobiáš–Sirachovec* (Paderborn: Schöningh, 1996), 5/1: *Izaiáš–Daniel*, 5/2: *Ozeáš–2. Makabejská* (Praha: Academia 2009).

⁹ Jan Vilikovský: Abatyše Kunhuta. In: *Písemnictví českého středověku* (Praha: Universum 1948), s. 26–40 (původně in **Řád** 5, 1939, s. 148–163).

¹⁰ Jan Vilikovský: Kazatelství a počátky české prózy. In: *Písemnictví českého středověku* (Praha: Universum 1948), s. 109–119 (původně in **Řád** 6, 1940, s. 285–296).

Vilikovského myšlenek a poznatků, přestože on sám se na vzniku této syntézy přímo podílet nemohl.¹¹

Paradoxy skutečné a zdánlivé

Jsem přesvědčený o tom, že kdyby Jan Vilikovský žil dnes, těšil by se mezinárodnímu renomé. Psal by v cizích jazycích, které výborně ovládal (anglicky, francouzky a německy), byl by zván k přednáškám na zahraniční univerzity a jeho práce by měly nadnárodní ohlas. Ovšem v oněch 20. a 30. letech 20. století, kdy Vilikovský publikoval velkou část svých prací, bylo stále ještě (anebo opět) povinností českého učenice psát především česky. Ačkoli se tedy Vilikovský zabýval tematikou, která rezonovala v tehdejší evropské literární vědě a ačkoli dobře ovládal cizí jazyky, pro nečeské specialisty na středověkou literaturu zůstal naprosto neznámý.

Vilikovského dílo je primárně vědecké a chybí v něm jakákoli publicistika. Ve válečných letech se ujal z existenčních důvodů přípravy anglicko-slovenského slovníku (vyšel v roce 1946). Další překvapivé publikační vybočení z jinak soustředěné dráhy specialisty na staré české (případně i slovenské) a latinské písemnictví představuje již zmíněný překlad velšských pověstí Mabinogi (poprvé 1944), v němž zúročil raný studijní zájem o keltské jazyky a literaturu.

V bádání o středověké české a latinské literatuře zanechalo Vilikovského vědecké působení tak výraznou stopu, že na jeho podněty dodnes navazujeme. Přitom zůstává pozoruhodné, že Vilikovského odborné dílo vzniklo v tak krátkém časovém úseku, nějakých 15 let (během 2. světové války mu byla prakticky znemožněna systematická práce v knihovnách a archivech a musel využívat toho materiálu, který si stačil dříve prostudovat a opsat).

Vilikovského styl či způsob psaní byl na rozdíl od výše vzpomenutého Romana Jakobsona vzdálen patosu a aktualizací. Přitom je však patrné autorovo velké zaujetí, sebevědomí a cílevědomost, bez nichž by nemohl zvládnout tolik práce v takové kvalitě a během tak krátké doby. Nevládl nijak ostrým perem a v polemikách, které vyvolal svými kritickými referáty o publikacích současníků, zůstával věcný a strážlivě důsledný. Nikde za jeho slovy neproniká nějaké životní ideové stanovisko nebo náboženské přesvědčení. V jednom z raných dopisů svému celoživotnímu příteli, historikovi, sociologovi a redaktorovi *Řádu* Janu Hertlovi píše: „Bůh je či není... Ale já ho prostě nepotřebuju, a vidím také v náboženství silný prvek závislosti, nesoběstačnosti, uznávání vlastní slabosti.“¹²

Jan Vilikovský zemřel neočekávaně, po „banální“ operaci štítné žlázy, 15. listopadu 1946, v pouhých dvaadvaceti letech. Ani ne rok předtím byl konečně, po průtazích zaviněných válečnými událostmi, jmenován řádným profesorem dějin starší české a slovenské literatury. Milan Kopecký (1925–2006), významný literární historik, znalec především české renesanční a barokní literatury, vzpomínal na Vilikovského učitele a uvedl přitom jeden překvapivý detail: Vilikovského vylíčil jako šedovlasého, mírně skloněného, na svůj věk staře vyhlížejícího muže. (Dojem dvacetiletého studenta, nebo reálnější postižení Vilikovského vzhledu, nerozpoznané nemoci, známek přepracování?)

Znepokojivá, nikoli sice pouze řečnická, avšak nezodpověditelná zůstává otázka, jaký by byl Vilikovského osud po r. 1948. Zda by ho čekalo vězení podobně jako latinského filologa Bohumila Rybu, kterého jsem v jiné souvislosti zmínil už výše,¹³ nebo

¹¹ Srov. Josef Hrabák a další: *Dějiny české literatury 1: Starší česká literatura* (Praha: Nakladatelství Československé akademie věd 1959).

¹² Dopis z 9. 3. 1927 cituji podle knihy Jarmily Štogrové: *Neztratit se v propastné tůni nahraditelnosti: Život a dílo Jana Hertla* (Plzeň: Knihovna kardinála Berana 2017), s. 44. (Paní Jarmile Štogrové děkuji za toto cenné upozornění.)

¹³ K okolnostem Rybova uvěznění viz např. Věra Dvořáčková: *Professor Bohumil Ryba mezi vědou a vězením*. In: *Sborník Archivu bezpečnostních složek* 7, 2009, s. 227–274 (dostupné na

významného překladatele z latiny, krácejícího zčásti ve Vilikovského stopách, Rudolfa Mertlíka (1913–1985),¹⁴ nebo zda by Vilikovský sdílel úděl svého mladšího souputníka Antonína Škarka (1906–1972), který se, mimo jiné, významně zasloužil o Vilikovského odborný odkaz. Škarka byl vedle Vilikovského nejlepším soudobým znalcem staročeské literatury; zčásti také rozvíjel Vilikovského metodologické podněty a zajišťoval kontinuitu bádání o staročeské literatuře, narušenou jednak předčasným úmrtím Vilikovského a jednak, v širší, historické a společenské rovině, vulgární ideologií „pokrokové“ vědy a jediného správného světonázoru.¹⁵

I v době, kdy Jan Vilikovský působil jako profesor na brněnské filozofické fakultě, bydlel v Bratislavě, se ženou a dvěma syny, a odtud do Brna třikrát až čtyřikrát měsíčně zajížděl. Rád bych na závěr uvedl alespoň stručnou informaci o jeho synech, kteří patří k předním osobnostem slovenské kultury: Ján Vilikovský (* 1937) je jedním z nejvýznamnějších slovenských anglistů, překladatelů a teoretiků překladu (a také bývalý velvyslanec Slovenské republiky ve Velké Británii); Pavel Vilikovský (* 1941) je také anglista a překladatel z angličtiny, a především jeden z nejvýznamnějších slovenských spisovatelů současnosti, jehož knihy jsou hojně překládány i do češtiny.

Použitá literatura (další literatura je citována v poznámkách)

Kopecký, Milan: Medievalistické dílo Jana Vilikovského. In: Antonín Kratochvíl (red.): *Rozhlasová univerzita Svobodné Evropy*. Díl II. (Mnichov – Brno – Plzeň: Moba 1994), s. 76–82.

Lehár, Jan: Vilikovský, Jan. In: Luboš Merhaut (red.): *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce*. Díl 4, sv. II. (Praha: Academia 2008), s. 1335–1337.

Lehár, Jan: Antonín Škarka. In: Antonín Škarka: *Půl tisíciletí českého písemnictví*. Ed. Jan Lehár (Praha: Odeon 1986), s. 445–459.

Sichálek, Jakub: Česká literatura a latinský středověk. Ke 110. výročí narození medievisty Jana Vilikovského. In: *Slovo a smysl – Word & Sense XI*, 2014, č. 22, s. 103–110.

Škarka, Antonín: Jan Vilikovský. In: *Naše věda* 27, 1950, s. 1–15.

Vidmanová, Anežka: K čtyřicátému výročí úmrtí prof. Jana Vilikovského. In: *Listy filologické* 109, 1986, s. 227–233.

Vidmanová, Anežka: Kariéra nebo věda (s Anežkou Vidmanovou, badatelkou v oboru středolatinských studií, hovoří Jindřich Pokorný). In: *Kritická příloha Revolver revue*, č. 25, březen 2003, s. 116–129.

Vilikovský, Jan: *Písemnictví českého středověku* (Praha: Universum 1948).

<http://www.abscr.cz/data/pdf/sbornik/sbornik7-2009/kap12.pdf> [přístup 4. 5. 2017]).

¹⁴ K němu např. Anežka Vidmanová v časopiseckém rozhovoru s Jindřichem Pokorným: Kariéra, nebo věda. In: *Kritická příloha Revolver revue*, č. 25, březen 2003, s. 116–129.

¹⁵ Určitý vhled do Škarkova údělu nám podává dopis Jiřího Daňhelky Janu Lehárovi z 8. 2. 1987, psaný na okraj Lehárova cenného výboru ze Škarkových statí: „On [Škarka], člověk pokorné víry a neokázale jemné zbožnosti, byl a ještě více se cítil býti doháněn k neustálým proklamacím, často neotesaně vyžadovaným, a manifestacím, před nimiž se nustále chvěl, aby jimi neuklouzl ze svého bolestně protrpěného vědomí a nevystoupil ze své podoby. Škarka byl úměrně trpělivý badatel s bezmeznou oddaností věci – ale nebyl učitel. Přesto (nebo snad právě proto?), že to mnozí mocní věděli, vyžadovali od něho především a jediné plnění učitelského poslání – já se bojím, že tím byl držen v kleštích. Škarka byl dřič, schopný dřít za jiné – ale vůbec nebyl organizátor. Proto byl nucen (a donucen) organizovat[...] Snad takhle bych celou věc resumoval: Ono se říká, že Škarka nepřežil atmosferické výkyvy a že jim podlehl jeho nemocné srdce (konečně v tom smyslu jste to zformuloval i Vy), ale ono to bylo složitější. Škarka zemřel na uštvaní a totální vyčerpání ze zápasů, jimiž procházel, a z napětí, do něhož byl ustavičně zavlékán.“ (Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Jiří Daňhelka, karton 91.) Jde bezpochyby o subjektivní náhled, ale postihující, myslím, dobře situaci, v níž se Škarka v 50. a 60. letech ocitl, jak je patrné i z jiných archivních a pamětnických svědectví.